

Regional planlegging, plansystem og planbehov

Innhold

Plansystem i Agder fylkeskommune	3
Regionplan Agder 2030	3
Regionale planer	4
Regionale strategier	4
Styringsdokumenter som ikke skal være en del av regional planstrategi	4
Planbehov 2024–2027	6
Oppsummering av planbehov	6
Nye regionale planer og strategier som skal utarbeides	8
Regional strategi for kulturarv 2030	8
Regional plan for grønn industri og energi	8
Revidering av eksisterende planer og strategier	9
Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2015–2030	9
Kompetansestrategi 2030	10
Landbruksstrategien 2022 – 2024	11
Regionale planer og strategier som videreføres	11
Regional plan for mobilitet	11
Regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen	12
Regional areal- og transportplan for arendalsregionen	12
Fylkesdelplan for Grenlandsbanen i Telemark og Aust-Agder fylker	13
Regionplan Lister 2030	14
Strategi for kraftforedlende industri på Agder	14
Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2022–2027	15
Regionale planer og strategier hvor vurdering om revisjon avventes	15
Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen)	15
Frivillighetsstrategi 2022–2030	18
Regionale planer og strategier som oppheves	19
Folkehelsestrategi for Agder 2018–2025	19
Studentstrategi Agder 2030	19
Besøk Agder 2030	19
Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Agder, 2015–2030	20
Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder 2015–2027	20

Plansystem i Agder fylkeskommune

Den regionale planleggingen er et særlig viktig verktøy for fylkeskommunens rolle som regional samfunnsutvikler. Plan- og bygningsloven gir rammene for verktøyet. Det er fylkestinget som er regional planmyndighet og i Agder fylkeskommune er fylkesutvalget planutvalg.

Som regional planmyndighet utarbeider Agder fylkeskommune:

- Regionplan Agder 2030, regional planstrategi
- Regionale planer med handlingsprogram
- Regionale strategier

	Satsings områder	Hovedmål	Planbehov	Delmål	Retningslinjer/ bestemmelser for arealbruk	Strategier	Handlinger**
Regionplan Agder, regional planstrategi *	O	O	O				
Regionale planer *				O	V	V	O
Regionale strategier				V		V	V

O: obligatorisk

V: valgfritt

*: Regional planstrategi og regionale planer skal følge plan- og bygningslovens krav til prosess og innhold.

** : Handlinger omfatter tiltak, oppdrag og/eller investeringer og skal utarbeides som et handlingsprogram til planen i tråd med kravene i plan- og bygningsloven.

Regionplan Agder 2030

Regionplan Agder 2030 er vedtatt som regional planstrategi og er et overordnet strategisk styringsdokument for hele Agder. Den beskriver et ønsket fremtidsbilde for 2030, de viktigste utfordringene og mulighetene for landsdelen i 2024, regionens strategiske mål og prioritering av regional planlegging i perioden 2024–2027.

Planen er grunnlaget for politikkutformingen i Agder. Den er retningsgivende for prioritering, samordnet innsats og virkemiddelbruk fra ulike offentlige aktører.

Statlige og regionale organer og kommunene skal legge den regionale planstrategien til grunn for det videre planarbeidet i regionen.

Fylkeskommunen vil rullere planbehovet årlig i forbindelse med handlings- og økonomiplanen. Dette gir mulighet for å avstemme prioriteringene til tilgjengelige ressurser, og samtidig ta høyde for nye nasjonale føringer eller behov som oppstår.

Regionale planer

Regionale planer skal følge opp hovedmål i Regionplan Agder 2030 innenfor for områder og tema, hvor det er nødvendig. Regionale planene kan gjelde for hele eller avgrenses til deler av fylket. Det kan også utarbeides regionale planer innenfor for et eller flere bestemte tema.

En regional plan tar for seg områder som krever avveining og avklaring mellom forskjellige interesser, over sektor- og kommunegrenser, og hvor det kreves samordning og forpliktende samarbeid mellom mange aktører i gjennomføringen.

Regionale planer skal inneholde delmål som kan knyttes direkte til hovedmål i Regionplan Agder med regional planstrategi. Delmål skal konkretisere hovedmålene, og derfor være konkrete og målbare. Regionale planer kan også inneholde strategier (også kalt veien til målet eller steg) som beskriver hvordan vi skal jobbe for å nå ett eller flere hovedmål eller delmål.

Regionale planer kan inneholde med retningslinjer eller bestemmelser for fremtidig arealbruk.

Fylkeskommunen leder planarbeidet. Berørte statlige organisasjoner og kommuner har plikt og rett til å delta. Når fylkestinget har vedtatt en regional plan, skal planen legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen. Regionale planer skal ha et langsiktig perspektiv, helst minst tolv år.

Regionale planer skal følge kravene til prosess og innhold som følger av plan- og bygningsloven for eksempel planprogram, konsekvensutredninger og handlingsprogram. Handlingsprogram skal beskrive hvordan planen skal iverksettes og hvem som er ansvarlig. Fylkeskommunen skal årlige vurdere om handlingsprogrammet skal revideres.

Regionale strategier

Regionale strategier skal ta for seg viktige regionale spørsmål, men på områder som ikke er så komplekse som ved utarbeidelse av regionale planer. Det kan for eksempel være innenfor et spesifikt fagfelt der det er behov for å avklare retning.

Regionale strategier er ikke hjemlet i plan- og bygningsloven og skal derfor ikke følge de samme krav til prosess og innhold som regionale planer. Det er valgfritt om regionale strategier skal inneholde delmål, strategier og/eller handlingsprogram. For statlige organisasjoner og kommuner er det heller ikke de samme krav til deltagelse og oppfølging.

Styringsdokumenter som ikke skal være en del av regional planstrategi

Agder fylkeskommune utarbeider mange dokumenter som internt kalles for «plan» eller «strategi». Men ikke alle hører hjem i regional planstrategi. Følgende dokumenter vurderes ikke i regional planstrategi:

- Rent interne styringsdokumenter, f.eks. virksomhetsplaner for ulike avdelinger eller direktørområder, kommunikasjonsplaner, kompetanseutviklingsplaner for organisasjonen, innkjøpsplaner, forvaltningsplaner for egne bygg, mfl.
- Styringsdokumenter som ikke er blitt politisk behandlet eller vedtatt.
- Dokumenter som fylkeskommunen utarbeider uansett, uavhengig av hva som hvert fjerde år blir pekt ut som de største utfordringene, mulighetene og prioriterte planoppgaver.

At et dokument ikke er nevnt i regional planstrategi betyr ikke at dokumentet ikke er viktig som styringsdokument. Et eksempel på dette er økonomiplanen. Dette er et av de mest sentrale styringsdokumentene for fylkeskommunens virksomhet, men hører ikke hjemme i regional planstrategi.

Planbehov 2024–2027

Regionale planer og regionale strategier gir retning og mobilisere regionen om felles innsats på prioriterte tema. Samtidig er de tids- og ressurskrevende å utarbeide og følge opp. For noen tema er ressursene bedre anvendt til operativt arbeid.

Det er derfor viktig å prioritere hvilke regionale planer og strategier Agder fylkeskommune og regionen skal utarbeide i perioden 2024–2027. Prioriteringene av regionale planer og strategier er gjort på bakgrunn av det oppdaterte utfordrings- og mulighetsbilde i 2024, justeringer av satsingsområder og mål og nye nasjonale forventninger til regional og lokal planlegging.

Fylkeskommunen vil rullere planbehovet årlig i forbindelse med handlings- og økonomiplanen. Dette gir mulighet for å avstemme prioriteringene til tilgjengelige ressurser, og samtidig ta høyde for nye nasjonale føringer eller behov som oppstår i regionen.

Oppsummering av planbehov

For perioden 2024–2027 foreslår fylkeskommunen følgende:

Nye regionale planer og strategier

- Regional strategi for kulturarv 2030 (satsingsområde: kultur). Denne vil erstatte følgende strategier når den blir vedtatt:
 - Strategi for kulturminner og kulturmiljøer i Aust-Agder 2014–2017. Et godt varp. (vedtatt 2014)
 - Kulturarv 2020, Vest-Agder (vedtatt 2014)
 - Strategisk handlingsplan for museumssektoren i Vest-Agder 2012–2020 (vedtatt 2011)
 - Museumsplan for Aust-Agder 2002–2005 (vedtatt 2002)
 - Agders uthavner i verdensklasse – felles strategi for Aust- og Vest-Agder fylkeskommune 2016–2020 (vedtatt 2016)
 - Strategi for de historiske sørlandsbyene i Vest-Agder (vedtatt 2015)
 - Strategisk handlingsplan for arkivsektoren i Vest-Agder 2012–2020 (vedtatt 2011)
- Regional plan for grønn industri og energi (satsingsområde: bærekraftig verdiskaping). Planen vil erstatte følgende strategier når den er vedtatt:
 - Strategi for kraftforedlende industri på Agder (vedtatt 2022) (satsingsområde: bærekraftig verdiskaping)
 - Energiplan for Agder (vedtatt 2007)

Revidering av eksisterende planer og strategier

- Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2030 (satsingsområde: bærekraftig verdiskaping)

- Kompetansestrategi 2030 (satsingsområde: utdanning, kompetanse og deltagelse)
- Landbruksstrategien 2022–2024 (satsingsområde: bærekraftig verdiskaping)

Regionale planer og strategier som videreføres uten endringer

- Regional plan for mobilitet 2023–2033 (satsingsområde: mobilitet)
- Regional plan for areal, bolig og transport i kristiansandsregionen 2023–2050 (satsingsområde: Attraktive og miljøvennlig byer, tettsteder og distrikter)
- Regional areal- og transportplan for arendalsregionen 2018–2040 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Fylkesdelplan for Grenlandsbanen i Telemark og Aust-Agder fylker (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Regionplan Lister 2030 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2022–2027 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Frivillighetsstrategi 2022–2030 (satsingsområde: kultur)

Regionale planer og strategier som oppheves

- Besøk Agder 2030
- Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold 2015–2027
- Folkehelsestrategi for Agder 2018–2025
- Studentstrategi Agder 2030
- Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Agder 2015–2030

Regionale planer og strategier hvor vurdering om revisjon avventes

- Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)

Regionale planer og strategier som er under utarbeidelse

- Regional plan for fysisk aktive liv i Agder. Meldt oppstart februar 2023 og forventet vedtak høsten 2024 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder).
- Regional plan for senterstruktur og handel i Agder. Meldt oppstart oktober 2021 og forventet vedtak høsten 2024 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder).
- Strategi for høstbart vilt og høstbar innlandsfisk. Meldt oppstart juli 2023 og forventet vedtak høsten 2024. (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Regional plan for Setesdalen. Forventet oppstart høsten 2024. (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)

Nye regionale planer og strategier som skal utarbeides

Regional strategi for kulturarv 2030

Vurdering

Det bør lages en ny strategi for kulturarvfeltet for hele Agder, hvor eksisterende strategier for uthavner og historiske byer inngår og som også vil omhandle kulturturisme. Arbeidet innebærer å involvere en rekke samarbeidspartnere. Strategi for kulturarv 2030 vil erstatte følgende styringsdokumenter når den er vedtatt:

- Strategi for kulturminner og kulturmiljøer i Aust-Agder 2014–2017. Et godt varp. (vedtatt 2014)
- Kulturarv 2020, Vest-Agder (vedtatt 2014)
- Strategisk handlingsplan for museumssektoren i Vest-Agder 2012–2020 (vedtatt 2011)
- Museumsplan for Aust-Agder 2002–2005 (vedtatt 2002)
- Agders uthavner i verdensklasse – felles strategi for Aust- og Vest-Agder fylkeskommune 2016–2020 (vedtatt 2016)
- Strategi for de historiske sørlandsbyene i Vest-Agder (vedtatt 2015)
- Strategisk handlingsplan for arkivsektoren i Vest-Agder 2012–2020 (vedtatt 2011)

Regional plan for grønn industri og energi

Vurdering

I regional planstrategi for Agder 2020-2024 ble det vedtatt at Energistrategi (2007) skal revideres. Dette strategiarbeidet ble utsatt, men det ble på den annen side utarbeidet og vedtatt en Strategi for kraftforedlende industri i 2022 etter innspill fra regionen.

Agder har forutsetninger for industriell vekst, og er en region rik på fornybar kraft med verdensledende kompetanse innenfor en rekke ulike industrielle felt. Målsettingen for strategien for kraftforedlende industri på Agder er: «Agder skal være en attraktiv region for etablering av ny grønn, fossilfri, sirkulær og bærekraftig, kraftforedlende industri, basert på regionens fortrinn og egne kraftressurser». Strategien gir retning for satsinger for å sikre at regionen opprettholder og på sikt styrker sin rolle som verdensledende innen bærekraftig industriutvikling.

Strategien angir konkrete satsingsområder: 1) bærekraftig industriutvikling, 2) kraft og kraftnett, 3) areal og naturforvaltning, 4) vertskapsattraktivitet, 5) sirkulærøkonomi, 6) kompetanse og ressurstilgjengelighet og 7) finansiering og kapital. Eksisterende og nye, grønne næringer kan potensielt kreve store arealer, økt nettkapasitet og mye større energibehov. Nye, smarte og fleksible løsninger samt aktiv utbygging av fornybar energiproduksjon der behovet er størst, kan avhjelpe mye av utbyggingsbehovet. I nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging forventer regjeringen at kommunene og fylkeskommunen legger til rette for mer

fornybar energiproduksjon, særlig i områder med kraftkrevende næringsutvikling. Det skal legges til rette for mer effektiv og fleksibel energibruk, og det skal legges til rette for tilstrekkelige næringsarealer med minst mulig negative konsekvenser for klima, miljø og samfunn. Næringsarealer skal planlegges med et regionalt perspektiv, og energibruk, krafttilgang, gjenbruk og mer effektiv utnyttelse av eksisterende næringsarealer og infrastruktur inngår i planvurderingene.

Strategi for kraftforedlende industri for Agder er et godt utgangspunkt, men ikke et tilstrekkelig styringsverktøy for kommunene når de ønsker å etablere grønne næringer som både avveier hensynet til energi, natur og samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Energistrategi Agder fra 2007 må i tillegg oppdateres til dagens utfordrings- og mulighetsbilde.

Regionale planer kan være et godt verktøy for å se næringsarealer i sammenheng med blant annet energibehovet, kraftproduksjonen og kapasiteten i kraftnettet og øvrig infrastruktur. Fylkeskommunedirektøren foreslår derfor at det utarbeides en regional plan for grønn industri og energi, basert på føringer fra strategi for kraftforedlende industri og energistrategien, fylkeskommunens målsetting om miljø-, klima- og fremtidsrettet arealbruk. Areal- og energibehovene skal vurderes og avveies på tvers av kommunegrensene, med formål om å tilrettelegge for fornybar energiproduksjon og styrke utviklingen i regionen. Den regionale planen skal inneholde plankart, og regionale planbestemmelser ved behov.

Ny regional plan vil erstatte følgende styringsdokumenter når den er vedtatt:

- Strategi for kraftforedlende industri på Agder (vedtatt 2022)
- Energiplan for Agder (vedtatt 2007).

Revidering av eksisterende planer og strategier

Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2015–2030

Regional plan innovasjon og bærekraftig verdiskaping er et overordnet dokument som også inkorporerer strategiene for besøksnæringene (Besøk Agder 2030) og FoUol-strategi (FoUol Agder 2030). Landbruk også en sentral del av planen. Så også landbruksstrategien kan anses som en del av Regional plan innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2015- 2030.

Planen satte næringsutviklings- og innovasjonsarbeid (også i offentlig sektor) inn i en helhet, koblet det mot bærekraftsperspektivene og hadde en tydelig inndeling av innsatsområder:

- Entreprenørskap, næringsutvikling og nyskaping
- Forskning og utvikling
- Reiseliv/Besøksnæringene
- Landbruk og marine næringer
- Innovasjon i offentlig sektor

Planen “samlet trådene” og så næringsutvikling og innovasjonsarbeid i en helhet. Planen la vekt på å beskrive aktiviteter og innsatsområder. Den har fungert godt til å synliggjøre hvordan “alt henger sammen med alt”.

Planen har bidratt til bedre samhandling, forankring og forståelse regionalt om bredden i næringsutviklingsarbeidet og også utløst og styrket enkeltsatsinger.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren vurderer at VINN-planen bør revideres, slik at regionen har et dokument som sammenfatter bredden i næringsfeltet, og gir en overordnet strategisk prioritering mellom innsatsområdene. Et nytt dokument bør utarbeides som en regional strategi.

Kompetansestrategi 2030

Kompetansestrategi Agder 2030 ble vedtatt i 2018. Strategien skal bidra til å løse utfordringer knyttet til ubalanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i Agders arbeidsmarkeder.

Målgruppen er aktører fra hele arbeidslivet; både utdanningsaktører, privat og offentlig sektor, partene i arbeidslivet og andre samarbeidspartnere. Strategien har både et inkluderings- og et verdiskapingsperspektiv.

I forbindelse med regionreformen i 2020 fikk fylkeskommunene flere oppgaver knyttet til regional kompetansepolitikk. Hensikten er at kompetansepolitikken bedre skal gjenspeile regionenes behov gjennom å utvikle, beholde og rekruttere kompetanse.

Gjennom nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 (jf. nasjonale forventninger punkt 36) forventer regjeringen at fylkeskommunene tar et helhetlig ansvar for kompetansepolitikken og utvikling av kompetanseplaner som bidrar til at regionen får tilgang på den kompetansen som arbeidsmarkedet etterspør.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at Kompetansestrategi Agder 2030 revideres tidlig i planstrategiperioden. Ny strategi bør bygge på en kartlegging av det regionale kompetansebehovet og ha som formål å bedre balansen mellom tilbud om utdanning og etterspørsel etter arbeidskraft i det regionale arbeidsmarkedet i Agder i både sentrale strøk og i distrikter og i både offentlig og privat sektor.

Det er viktig at vi utdanner mennesker til de behovene arbeidslivet har, gjør det så attraktivt å bo i Agder at nyutdannede ønsker å bli og at Agder blir en foretrukket arbeidsregion for norsk og utenlandsk arbeidskraft. Ny strategi bør i tillegg til kompetanse ha et rekrutteringsperspektiv for å beholde og tiltrekke arbeidskraft, samt vektlegge trivsel og tilhørighet for å få både tilflyttere og egne til å bli i regionen.

En ny kompetansestrategi skal også ivareta mål og perspektiver fra studentstrategien, som foreslås opphevet.

En ny kompetansestrategi vil være viktig for å svare på deler av samfunnsflokken knyttet til kompetanse og utenforskap (jf. avsnitt *utfordringer og muligheter* i Regionplan Agder 2030), og gi bedre måloppnåelse for relevante deler av satsingsområdet utdanning, kompetanse og deltagelse.

Landbruksstrategien 2022 – 2024

Strategien er viktig som styringsdokument for fylkeskommunen som fikk et økt ansvar for landbruk i forbindelse med regionreformen i 2020. Strategien er også en oppfølging av Regional plan innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2015–2030. Nåværende landbruksstrategi ble vedtatt av fylkestinget i 2022 og har en varighet ut 2024.

Strategien er viktig for fylkeskommunens egne satsinger og prioriteringer, men også for det øvrige partnerskapet innen landbruk, dvs. Statsforvalteren og Innovasjon Norge og faglagene (Bondelaget og Bonde- og småbrukarlaget). Særlig Agder Bondelag bruker denne aktivt til å fremme områder de mener bør prioriteres på landbruksområdet i Agder.

Gjennom nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027 forventer regjeringen at regionene legger til rette for bærekraftig verdiskaping og grønne næringer i til knytning til jord- og skogbruk (jf. punkt 41) og at fylkeskommuner bidrar til å styrke jordvernet (jf. pkt. 68 og 70).

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren vurderer at det er viktig at regionen har et slikt dokument som peker ut en retning for Agder innen landbruksområdet, som ellers i stor grad er sentralt styrt. Den regionale strategien bør derfor revideres når perioden opphører.

Regionale planer og strategier som videreføres

Regional plan for mobilitet

Regional plan for mobilitet ble vedtatt i 2023.

Planens hovedmål er «sammen gjør vi reisen enkel, trygg og grønn» jf. hovedmål for satsingsområdet mobilitet i Regionplan Agder 2030. Regional plan for mobilitet inneholder 23 steg mot 2033 som detaljerer hvordan hovedmålet skal nås.

Regional plan for mobilitet tar for seg regionens samlede ansvar og satsing innenfor mobilitet. Den skal være et nyttig verktøy for å se ulike mobilitetsløsninger og virkemidler i sammenheng, samt prioritere riktige løsninger innenfor begrensede midler. Planen vil også bli et styringsverktøy i fylkeskommunens oppfølging av temaet mobilitet i kommunene.

Gjennom nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027 peker regjeringen på at fylkeskommunen har en viktig samordnende rolle for samferdselsplanleggingen (jf. punkt 37 og 38).

Vurdering

Planen er nylig vedtatt og bør videreføres.

Regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen

Regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen ble vedtatt i 2023.

Formålet med ny regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen er å fremme en bærekraftig by- og stedsutvikling i hele regionen. Verdiskapingen skal styrkes samtidig som arealforbruket og transportarbeidet effektiviseres og klimagassutslippene reduseres. Natur, matjord og kulturmiljøer skal sikres. Til sammen vil dette fremme folkehelse og gode levekår. Et hovedgrep i planen er å satse på at hoveddelen av veksten i boliger og arbeidsplasser skal komme i prioriterte by-, kommune- og lokalsentre, gjennom transformasjon og fortetting.

Gjennom nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027 peker regjeringen på at regional planlegging er viktig for å legge til rette for tilstrekkelig boligbygging og et effektivt transportsystem (jf. avsnitt 3.2, s. 14).

Vurdering

Planen er nylig vedtatt og bør videreføres.

Regional areal- og transportplan for arendalsregionen

Regional areal- og transportplan for arendalsregionen ble vedtatt i 2019.

Målet med planen er å skape en region der forventet befolkningsvekst skjer på en måte som oppfyller ambisjonene i Regionplan Agder 2030. Planen skal stimulere en samfunnsutvikling som er klimavennlig, fremmer folkehelse, bedrer trafikksikkerheten og legger til rette for god utvikling av regionens byer og tettsteder. Planen har ambisjoner om konsentrert boligbygging og besøksintensiv næringsutbygging som igjen kan legge grunnlag for økt bruk av kollektiv, sykkel og gange.

Planen har fungert som et overordnet styringsdokument for kommunene og både Statsforvalter og fylkeskommune har brukt planen i innspill til kommunale planer. Planen har ikke handlingsprogram og det er dermed få virkemidler til å oppnå de ambisiøse målene.

Kommunene har til en viss grad har innarbeidet behov for mer konsentrert boligbygging, men utviklingen har ikke ført regionen nærmere målsettingene om redusert biltrafikk. Det er imidlertid sannsynlig at utviklingen hadde gått i ytterligere gal retning uten planen.

Planen har vært et godt verktøy for kommuner, fylkeskommune og statsforvalter til å hindre ytterligere spredning av bolig og næring. Planen har også bidratt til å sette fokus på kollektiv, sykkel og gange. Det er etablert et samarbeid i regionen blant fagfolk i kommunene og fylkeskommunen.

Gjennom nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 peker regjeringen på at regional planlegging er viktig for å legge til rette for tilstrekkelig boligbygging og et effektivt transportsystem (jf. avsnitt 3.2, s. 14).

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren vurderer at planen ikke bør revideres i den kommende perioden. Planen bør videreføres med ambisjon at regionen kan enes om utfordringsbilde og et enkelt handlingsprogram. Planen bør i større grad «eies» av kommunene, og man bør jobbe for å få et interkommunalt styre (råd), som det har fungert for den regionale planen for Kristiansandsregionen.

På lengre sikt er det naturlig å jobbe for at ATP Arendalsregionen og ATP Kristiansandsregionen blir likere både i ambisjonsnivå og form.

ATP planen for Arendalsregionen er godt forankret i eksisterende Regionplan Agder. Både regional plan for mobilitet (vedtatt) og regional plan for handel og senterstruktur (pågår) gir oppdaterte føringer til regionen.

Fylkesdelplan for Grenlandsbanen i Telemark og Aust-Agder fylker

Planen ble vedtatt i 1999.

Fylkesdelplanen med tilhørende konsekvensutredning beskriver to alternative trasékorridorer for sammenkobling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen på strekningen mellom Porsgrunn og Skorstøl ved Brokelandsheia, like sør for Aust-Agders grense.

I 2015 og 2016 utarbeidet Jernbaneverket (nå Bane Nor AS) en konseptvalgutredning (KVU), på oppdrag fra Samferdselsdepartementet, om en mulig kobling av Vestfoldbanen og Sørlandsbanen (Grenlandsbanen).

KVU-en gikk videre til en ekstern kvalitetssikring (KS1) etter at den ble levert til departementet. Etter denne kan det bli aktuelt å gå videre med beslutning om bygging. Da starter offentlig planarbeid med kommunedelplaner, reguleringsplaner og utredninger knyttet direkte til et eventuelt utbyggingsprosjekt.

For KVU Grenlandsbanen ble dette gjort i 2017.

Dokumentene er overlevert til Samferdselsdepartementet, og neste steg vil være å få behandlet KVVU'en i Stortinget. I påvente av dette videreføres Fylkesdelplan for Grenlandsbanen fra 1999.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at planen videreføres i påvente av oppfølging av konseptvalgutredning Grenlandsbanen.

Regionplan Lister 2030

Planen ble vedtatt i 2021.

Regionplan Lister 2030 er tredje generasjons plan for utvikling av listerregionen vest i Agder. Planen omfatter kommunene Farsund, Flekkefjord, Hægebostad, Kvinesdal, Lyngdal og Sirdal. Hovedmålet med Regionplan Lister 2030 er å utvikle Lister til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at planen videreføres med årlig rullering av handlingsprogrammet i samarbeid med kommunene i Listerregionen.

Strategi for kraftforedlende industri på Agder

Strategien ble vedtatt i 2022. Målsettingen for strategien for kraftforedlende industri på Agder er at Agder skal være en attraktiv region for etablering av ny grønn, fossilfri, sirkulær og bærekraftig, kraftforedlende industri, basert på regionens fortrinn og egne kraftressurser.

Strategien gir retning for satsinger for å sikre at regionen opprettholder og på sikt styrker sin rolle som verdensledende innen bærekraftig industriutvikling.

Den angir konkrete satsingsområder for å lykkes med strategiens målsetting:

- Bærekraftig industriutvikling
- Kraft og kraftnett
- Areal og naturforvaltning
- Vertskapsattraktivitet
- Sirkulærøkonomi
- Kompetanse og ressurstilgjengelighet
- Finansiering og kapital

Strategien og satsingsområdene er i tråd med Regjeringens strategiske satsinger som "Veikart 2.0 - Grønt industriløft" og "Norges batteristrategi", samt målsettingene i Regionplan Agder 2030.

Strategien har fungert etter målsettingene i og med at flere snakker i det samme målbildet og satsingsområder, men strategien mangler en del på operasjonalisering

av de respektive satsingene. Strategien har også bidratt til at det politiske nivået i Agder snakker med en stemme gjennom etableringen av regionalpolitisk industrigruppe

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren vurderer at arbeidet med oppfølging av strategien videreføres, og i den videre operasjonaliseringen må det være økt fokus på:

- Ansvarsfordeling
- koordinering

Samtidig er strategien ikke et tilstrekkelig styringsverktøy for kommunene når de ønsker å etablere grønne næringer som både avveier hensynet til energi, natur og samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Det vil derfor være behov for å innarbeide strategien i ny regional plan for grønn industri og energi. Se også vurderingen av denne planen ovenfor.

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2022–2027

Planen ble vedtatt i 2021.

Vannforvaltningsplanen skal koordinere og samordne vannforvaltning og arealbruk både på tvers av sektorer og på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Vannforvaltningsplanen angir miljømål for alt vann i elver, innsjøer, kystvann og grunnvann. I tillegg til å fastsette miljømålet angir planen når man skal nå målene, og hvilke tiltak vi vil prioritere for å nå miljømålene.

Den regionale vannforvaltningsplanen for Agder vannregion (2022–2027) er en av Norges 12 helhetlige planer for beskyttelse og bærekraftig bruk av vannmiljøet. Planen skal ligge til grunn for alle sektorbeslutninger om vann.

Planprosessen er nå i en tiltaksgjennomføringsfase, hvor de berørte sektormyndigheter har ansvar for å sikre tiltaksgjennomføring i tråd med tiltaksprogrammet til vannforvaltningsplanen – det er for tidlig å måle resultater nå.

Planen beskriver også at det i planperioden skal jobbes med å etablere faste stillinger i vannområdene - det er nå etablert til sammen 4 stillinger fordelt på de 7 vannområdene i Agder vannregion.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at planen videreføres. Planen skal i tråd med vannforskriften revideres hvert 6. år.

Regionale planer og strategier hvor vurdering om revisjon avventes

Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen)

I 2007 ga Miljøverndepartementet aktuelle fylkeskommuner i oppdrag «å utvikle regionale arealplaner for en helhetlig forvaltning av fjellområder som er spesielt

viktige for villreinens framtid i Norge». De 5 fylkeskommunene Aust- og Vest-Agder, Telemark, Hordaland og Rogaland gikk sammen om å lage en regional plan (Heiplanen) for Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei villreinområder (heretter SR og SA villreinområder).

Formålet med planen er ivaretagelse av leveområdene til Europas sørligste villreinstamme, samtidig som lokalsamfunnenes behov for en langsiktig positiv utvikling blir ivaretatt.

Hvorvidt Heiplanen har fylt behovet og fungerte etter formålet avhenger av hvilke kriterier man legger til grunn. Kriteriene kan være en eller flere av følgende:

- At villreinens leveområder er ivaretatt
- At kommunene har innarbeidet hensynssoner og retningslinjer i kommuneplanene
- At det ikke reises innsigelser med villrein som begrunnelse
- At kommunene har nok handlingsrom til å ha en positiv utvikling
- At Heiplanen og handlingsprogram blir fulgt opp
- At planen er kjent for kommunene og statlige etater i regionen

Heiplansekretariatets (felles sekretariat på tvers av fylkesgrensene) enkle vurdering av spørsmålet er at heiplanen klart har fylt et behov, og at den langt på vei har fungert etter formålet. Hovedmålet om å fastsette grenser for de nasjonale villreinområdene er oppfylt og tettstedsutviklingen er ivaretatt gjennom bygdeutviklingssonen. Flertallet av kommunene har innarbeidet hensynssoner og retningslinjer i egne kommuneplaner. Retningslinjene i Heiplanen er også i hovedsak fulgt opp av de statlige etater i regionen.

Heiplansekretariatets vurder også at planen intensjoner og mål likevel ikke kan sies å være fullt ut «gjennomført» når villreinens leveområder ikke synes godt nok ivaretatt. At villreinen kom på den globale rødlista i 2016, på den Norske rødlista i 2021, samt resultatene av kvalitetsnorm for villrein fra *NINA Rapport 2126 Første klassifisering – 2022*, forsterker og erkjenner at situasjonen for villreinen er dramatisk endret siden planene ble vedtatt.

6 av de 10 nasjonale villreinområdene kom ut med «dårlig kvalitet», ingen med «god kvalitet». Villreinområde Setesdal Ryfylke var blant disse 6, mens villreinområdet Setesdal Austhei kom ut med «middels kvalitet», men med fare for å få «dårlig kvalitet» dersom arealutviklingen fortsetter på dagens nivå. Den dårlige tilstanden skyldes blant annet at villreinens leveområder ikke er tilstrekkelig ivaretatt.

Årsakene til dette kan blant annet skyldes at mulighetsrommet eller handlingsrommet som ligger i planen ikke er godt nok utnyttet, herunder at ny kunnskap ikke tilstrekkelig og systematisk blir implementert i praktiseringen av planen.

Det er Heiplansekretariatet, som består av en administrativ representant fra hvert fylke (to fra Agder), som følger opp planen. Agder har koordinerende funksjon i sekretariatet. Hvert av fylkene har interne samhandlingsgrupper som sikrer en samhandling på tvers i fylkeskommunen. Det har vært utarbeidet tre generasjoner handlingsprogram (2015-2018, 2020-2023 og 2024-2027). Handlingsprogrammenes fire satstingsområder har bidratt til å oppfylle planens målsettinger gjennom tiltakene som er iverksatt. Temaer som er satt på dagsorden er beitenæringen, reiselivet, kulturarven, friluftsliv, utvikling av attraktive bygder. Selv om Heiplanen systematisk har blitt fulgt opp og planen i grove trekk fyller et behov og fungerer etter formålet, er det noen forhold ved planen som kunne vært bedre/annerledes. Følgende nevnes (ikke i prioritert rekkefølge).

Presisering og praktisering av retningslinjer:

Erfaring tilsier at det kan være formålstjenlig å gjøre en vurdering av hvorvidt retningslinjene praktiseres og om det er grunnlag for å gjøre presiseringer, eller andre endringer. Her kan trekkes fram tolkning og praktisering av retningslinjer for ivaretagelse av gamle stølslandskap som kulturminner, og hvilken virkning dette har, også for annet lovverk.

Ny kunnskap

Det er utarbeidet forbedret kunnskapsgrunnlag etter at Heiplanen ble vedtatt, herunder:

- Kvalitetsnormen for villrein viser at tilstanden for villreinen i våre villreinområder er, eller er nær ved å bli, dårlig
- Villreinen er kommet på Norsk rødliste for arter i kategorien nær truet
- Økt kunnskap om konflikten mellom utbygging av fritidsbebyggelse og viktige samfunnshensyn som villreinhensyn

I *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027* står under pkt. 14: «Villreinens leveområder sikres, og vedtatte regionale planer for villreinfjella oppdateres i samsvar med ny kunnskap og følges opp i den kommunale planleggingen.». Erfaring tilsier at det ikke er gode nok rutiner som sikrer en fortløpende og enhetlig implementering og praktisering av ny kunnskap i oppfølgingen av Heiplanen.

Andre forhold

Enkelte andre forhold kunne med fordel vært omtalt/innarbeidet i planen:

- Klimaendringers mulige virkninger på leveområde
- Klimamål og fornybar kraft
- Vilårsrevisjoner
- Heiplanen og praktiseringen av den kan med fordel samordnes med andre regionale planer, spesielt med Hardangerviddaplanen.

Vurderinger

Det er ikke forventet at en regional plan aleine vil kunne sikre villreinens leveområder, til tross for intensjonen; det krever også grep/innsats fra andre aktører. Fylkeskommunen bør være tydeligere i sitt arbeid som koordinerende aktør.

Det er gått tolv år siden Heiplanen ble vedtatt, og det er et økende behov for regional og lokal politisk og administrativ forankring av planen.

Det er en stor oppgave å rullere en (inter)regional plan som Heiplanen. Arbeidet involverer blant annet fire fylkesting, Statsforvalteren i fire fylker, 16 kommuner, et verneområdestyre, tre villreinutvalg, en villreinnemnd, en rekke grunneiere og en stor bredde av samfunnsinteresser innenfor næringsliv, friluftsliv, samt ulike andre interesse-organisasjoner. Det er krevende å organisere, involvere og legge til rette for medvirkning innenfor et så stort geografisk område.

Heiplansekretariatet mener at dersom handlingsrommet i den regionale planen, herunder intensjonen om å legge ny kunnskap til grunn, tas i bruk vil planen kunne fylle behovet og fungere etter formålet også i kommende planperiode. Uheldig konsekvenser av tolkning av retningslinjene, krever ikke nødvendigvis en revisjon; en dreining av praktisering av retningslinjene kan også skje gjennom en omforent strengere tolkning og praktisering uten at den regionale planen revideres. Det vil i så fall være viktig å opprette og ev. lage nye arenaer som sikrer samhandling, enhetlig praktisering og helhetlig forvaltning. Det vil også være viktig parallelt å jobbe enda mer kunnskapsformidling både for kommunene i nettverket og for politikerne.

Heiplansekretariatet forslag til regional planstrategi vedrørende Heiplanen er at planen bør videreføres, og at den KAN oppdateres i løpet av periode 2024 - 2027.

På bakgrunn av dette anbefaler fylkeskommunedirektøren å avvente endeling beslutningen om revisjon av Heiplanen til Stortingsmelding om villrein foreligger, og til regionene får tydeligere og målrettede signaler fra departementet i etterkant av dette. Det vil være av betydning at det blir stilt ressurser til rådighet til arbeidet slik det ble når de regionale planene for villreinfjella ble initiert. Stortingsmeldingen skal etter planen tas til behandling sommeren 2024. Fylkeskommunedirektøren anbefaling er at man i etterkant av denne, og på bakgrunn av eventuelle endringer i nasjonal politikk som kommer fram i denne, tar en avgjørelse på hvorvidt en revisjon er den beste måten å ivareta formålet og målsettingene med Heiplanen.

Frivillighetsstrategi 2022–2030

Strategien ble vedtatt i 2022.

Visjonen for frivillighetsstrategien for Agder er økt deltakelse for bedre levekår. Denne visjonen forutsetter en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillighet på Agder. Dette er også hovedmålet for strategien.

Formålet med frivillighetsstrategien er å utvikle rammer og verktøy for hele regionen, som kan føre til en tydelig retning på samhandlingen og samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor.

Vurdering

Strategien er nylig vedtatt og bør videreføres.

Regionale planer og strategier som oppheves

Folkehelsestrategi for Agder 2018–2025

Folkehelsestrategien ble utarbeidet med mål om økt samarbeid, samordning, og en klargjøring av roller og ansvar i folkehelsearbeidet.

Folkehelsestrategien har ikke et eget handlingsprogram, men realiseres som en del av andre fagplaner, strategier og handlingsprogram.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at folkehelsestrategien oppheves. Perspektivet til det regionale folkehelsearbeidet blir ivaretatt gjennom regionplan Agder 2030 og den regionale folkehelseoversikten. Virkemidlene i folkehelsearbeidet ligger i de ulike sektorene. Ved å justere og synliggjøre målene for folkehelse i regionalplan Agder, vil folkehelse bedre kunne bli ivaretatt både gjennom drift og øvrig planverk.

Studentstrategi Agder 2030

Strategien sier noe om hvordan vi får studenter til å bli værende i regionen etter endt utdanning. Virkemidler for dette er trivsel og tilknytning til arbeidslivet. Strategien har ført til en samarbeidsavtale med UiA med halvårslige møtepunkter. Strategien har også ledet til at fylkeskommunen er partner i prosjekt:studenttrivsel

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at studentstrategien oppheves. Dette er en omfattende strategi for et relativt avgrenset felt. Temaet bør i stedet dekkes inn på overordnet nivå i Regionplan Agder 2030 samtidig som tematikken kan inngå som del av revisjonen av ny kompetansestrategi.

Besøk Agder 2030

Strategien ble vedtatt i 2015. Besøk Agder 2030 var en revisjon av reiselivsstrategiene til Aust-Agder fylkeskommune og Vest-Agder fylkeskommune. Strategien består av situasjonsbeskrivelse av reiseliv som næring og produkt, definerer Agders utfordringer og konkurransefortrinn, viser til en visjon for arbeidet med ett hovedmål og 5 strategier. Hensikten med strategien var å gi aktørene innen disse næringene et felles verktøy for utvikling.

Besøk Agder 2030 har bidratt til å definere hva reiseliv er, og å synliggjøre at “besøksattraktivitet” er en viktig drivkraft for utvikling, sammen med “bo-attraktivitet”

og “næringsattraktivitet”. Dette er et fragmentert fagområde med mange hensyn, perspektiver og interesser

De første årene etter den ble vedtatt var dette et relativt kraftfullt styringsdokument. Det har vært et nyttig verktøy for et fragmentert fagområde. Næringsavdelingene brukte den (Aust-Agder og Vest-Agder) aktivt frem til 2017/2018, hvor den har vært en god rettesnor ved prioritering av søknader/prosjekter innen reiselivsutvikling og profilering (synlighet). I ettertid har strategien ikke blitt fulgt systematisk opp.

Vurdering

Strategien bør oppheves. Perspektivet bør i stedet innarbeides ved revisjon av regional strategi innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder.

Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Agder, 2015–2030

FoUol (forskning, utvikling og innovasjon) Agder inngår som element i VINN Agder, men er også et selvstendig dokument. Denne ble utarbeidet for å bidra til en regional utvikling tuftet på forskningsbasert innovasjon og innovasjonsbasert forskning.

Strategien har blitt brukt i utarbeidelsen av handlingsplan til Regionalt Forskningsfond Agder. Strategien har en lang virkningsperiode (2015–2030) som kan ha bidratt til at den i mindre grad har blitt brukt de siste årene. Dette skyldes til dels at det nå er et mye større fokus på nasjonale og europeiske FoU-planer. I tillegg ser de ut til at de regionale virkemidler forsvinner fra 2024.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at strategien oppheves. Det er mye i omverden som har forandret seg siden strategien første gang ble vedtatt. En regional strategi er ikke like nødvendig nå. FoU er et virkemiddel for å nå målene i regionplanen. Det er mest hensiktsmessig å jobbe med FoUol-feltet gjennom en virksomhetsplan, samtidig som det strategiske regionale samarbeidet vil skje i FoUol-nettverket i #vårtagder.

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder 2015–2027

LIM-planen ble vedtatt i desember 2014, etter en omfattende prosess, hvor man søkte å involvere så bredt som mulig regionalt. Den trådte i kraft i 2015. Det var nytt og innovativt å lage en plan hvor man jobbet interseksjonelt med likestilling, og så mange diskrimineringsgrunnlag i sammenheng relatert til ulike samfunnsutfordringer (demokrati og deltakelse, utdanning, arbeidsliv, offentlige tjenester og vold og trakassering.) Det var først i 2018, tre år etter at LIM-planen ble aktiv, at Stortinget valgte å lage en likestillings- og diskrimineringslov som erstattet de ulike lovene for kjønn, etnisitet, funksjonsnedsettelse og seksuell orientering og kjønnsidentitet.

Det ble utarbeidet et omfattende handlingsprogram for de første fire årene. Selv om mange av punktene i handlingsprogrammet ble fulgt opp av konkrete tiltak og satsinger, var programmet for omfattende til at det var kapasitet til å gjennomføre det

i sin helhet. Handlingsprogrammet var heller ikke godt nok forankret blant dem som var satt som ansvarlige for å gjennomføre tiltakene. Allikevel har det skjedd mye på likestillings- og inkluderingsfeltet på Agder siden planen ble vedtatt:

- Det har kommet flere kommunale likestillings- og mangfoldsplaner i Agder i etterkant av at LIM-planen ble vedtatt, og fylkeskommunen har bidratt med råd og veiledning til kommuner som har etterspurt det.
- En rekke kommuner har gjennomført systematiske prosjekter for økt andel som arbeider heltid eller øker sin stillingsprosent betraktelig – mange med prosjekttilskudd fra fylkeskommunen og deltakelse i nettverk hvor fylkeskommunen har vært arrangør eller medarrangør.
- Det har blitt opprettet et eget medvirkningsråd, LIM-rådet, som skal sikre at perspektivene, temaene og diskrimineringsgrunnlagene i LIM-planen vurderes i politiske saker hvor det er relevant. LIM-rådet kan også fremme egne saker.
- Prosjektet Likestilt arbeidsliv er videreført i en fast ordning, som representerer en systematisk tilnærming til arbeidsgivers rolle for økt likestilling. Sertifiseringsordningen rulles nå ut nasjonalt.
- Det har blitt gjennomført flere forskningsprosjekter som har gitt økt kunnskap om problemstillinger knyttet til likestilling i regionen: «Lokale konsekvenser av fire dagers skoleuke», som peker på strukturelle og kulturelle utfordringer knyttet til kvinners deltidsarbeid; og «Skeives levekår på Sørlandet» som ga konkret kunnskap og hvilke særskilte utfordringer lhbt-befolkningen i regionen rapporterer om. Denne typen kunnskapsgrunnlag legger grunnlaget for mer opplyste politiske og administrative beslutninger i fylkeskommunen, kommuner og i andre relevante virksomheter i regionen.
- Kunnskapen om skeives levekår på Agder har blant annet bidratt til at UiA har opprettet en egen kompetanseenhet for kjønns- og seksualitetsmangfold, med finansiering både fra staten og Agder fylkeskommune (tre-årig prosjektstilling fra Agder FK.)
- Gjennom arbeidet med Lister-planen, satt man kvinners medvirkning på agendaen, og utviklet Kvinnespranget, som nå er årlige arrangementer i Lister, Setesdalsregionen og Østre Agder. I Kristiansandsregionen støtter Agder fylkeskommunen nettverket Women in business (drevet av Næringsforeningen) som fyller noe av den samme funksjonen.
- Fylkeskommunen har også fått overført integreringsfeltet som følge av regionreformen, og ser dette arbeidet som tett koblet til målene i LIM-planen.

Vurdering

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at planen oppheves. Etter regionreformen har Agder fylkeskommune fått en intern organisering og en regionplan som i større grad tar hensyn til sammenhengen mellom ulike regionale mål, og FNs bærekraftsmål. Levekår, likestilling, inkludering og mangfold er et godt innarbeidet som gjennomgående perspektiv i forslag til revidert regionplan Agder 2030.

Etter snart åtte år med en egen regional plan for likestilling, inkludering og mangfold, er Agder fylkeskommune moden for å integrere disse målene i enda større grad i Regionplan Agder. På denne måten kan man synliggjøre hvordan likestillingsperspektivet er en integrert del av den sosiale dimensjonen i bærekraftsarbeidet. Erfaringene fra utarbeidelsen og oppfølgingen av LIM-planen må få et tydelig avtrykk i både regionplan og handlings- og økonomiplan, ved å både være selvstendige mål, og bidrag til å oppfylle andre, sentrale mål for regional utvikling.